

Do kakovostne šole vodijo strokovno dobro premišljene rešitve

Izjava za javnost ob aktualnih polemikah o stanju in rešitvah na področju osnovnošolskega izobraževanja

Šolski prostor je v Sloveniji že več let poligon za uveljavljanje parcialnih sistemskih sprememb in posegov, ki ne temeljijo na evalvacijah ter drugih strokovnih analizah in ne dajejo prostora argumentirani razpravi. Vsaj v zadnjem desetletju in pol je bilo malodane edino vodilo spreminjanja sistemskih rešitev želja po finančni racionalizaciji sistema vzgoje in izobraževanja. Kakor se je posamezni ministrski ekipi zazdelo, smo bili priča posegom v šolski sistem, brez premisleka, kako posamezne spremembe vplivajo na njegovo celovito stabilnost in strokovno koherentnost. Tako smo bili deležni sprememb na področjih učne diferenciacije, izbirnosti, notranjega in opisnega ocenjevanja znanja, nacionalnih preizkusov znanja, učnih gradiv, učnih načrtov itd.

Vse bolj očitno postaja, da področje vzgoje in izobraževanja v našem prostoru pomembno določa neka odsotnost: namreč odsotnost temeljne in strateške vizije o tem, kaj pravzaprav sploh želimo od osnovne šole kot ključne splošnoizobraževalne ustanove. To ni le vprašanje, kakšno šolo si kot družba želimo, je prav toliko tudi vprašanje, kakšna družba želimo (p)ostati in kakšne osebnosti želimo vzgojiti in izobraziti. Želimo gojiti sovražno retoriko in nestrpnost do vsega, kar se povsem ne ujema z našimi osebnimi prepričanji? Želimo družbo, v kateri bomo prepričani, da je vredno usvajati zgolj neposredno uporabno znanje? Želimo družbo, v kateri bo samoumevno, da o manjšinah in njihovih pravicah odloča manjšina? Odgovori na ta in podobna vprašanja bi morali biti izhodišče celovitega razmisleka o dolgoročni viziji šole kot temeljne družbene vzgojno-izobraževalne ustanove. Šele nato je mogoče resno premišljevali o konkretnih sistemskih in strokovnih rešitvah: o znanju, kakršnega želimo, da usvojijo naši otroci (in s tem povezanimi obremenitvami, ki smo jim jih pripravljene naložiti); o količini in vsebini ciljev v učnih načrtih; o učbenikih in drugih gradivih; o pomenu, ki ga bomo v šoli dali branju; o ocenjevanju znanja, o vzgojni vlogi šole – in še bi bilo mogoče naštevati.

Pred slabim desetletjem, ko je začela nastajati *Bela knjiga 2011*, je za hip kazalo, da se bo vendarle odprl prostor za celovit razmislek. Pričakovanja se niso uresničila in ostal je bolj grenak priokus: čeprav smo bili tako v strokovnih krogih kot tudi v širši javnosti pripravljene na resno in temeljito razpravo o predlaganih rešitvah in strateški viziji vzgoje in izobraževanja v Sloveniji, v kateri bi sodelovali učitelji, starši in strokovnjaki, ki se ukvarjajo s sistemskimi vprašanji vzgoje in izobraževanja, se je šolska politika odločila, da take razprave ne bo. Ministrska ekipa, ki je Belo knjigo naročila in financirala, je širši javni razpravi namenila le kratek čas. Izostala je temeljita strokovna razprava, ki bi lahko vodila k večjemu strokovnemu konsenzu in tako tudi k politično bolj zavezujočemu strateškemu dokumentu.

Potreba po resnem spoprijemu s šolskimi sistemskimi rešitvami je zato danes še toliko bolj pomembna, saj vsaj z nekaterimi nismo zadovoljni ne sistemski strokovnjaki ne učitelji in ne svetovalni delavci. Čas je, da sistemske probleme celovito premislimo in poiščemo koherentne rešitve na celotni vzgojno-izobraževalni vertikali, in to tako z vidika zastavljenih ciljev, pravičnosti in kakovosti sistema javne šole, ter učiteljev, ki to kakovost zagotavljajo. Nacionalni preizkusi znanja so v tem pogledu ilustrativen primer: rezultati NPZ denimo jasno opozarjajo, da otroci v nekaterih slovenskih regijah dosegajo nezanemarljivo slabše rezultate od svojih vrstnikov drugod po Sloveniji, česar zagotovo ni mogoče pripisati slabšemu pedagoškemu delu učiteljev ali šol v teh okoljih. A čeprav naj bi bila to – da torej politiki in stroki omogočajo vpogled v kakovost in pravičnost osnovnošolskega izobraževanja – ena pomembnejših funkcij NPZ, politika teh podatkov ni premislila in ni predlagala ukrepov, ki bi razlike med regijami zmanjševali.

Le vprašanje časa je bilo, kdaj se bodo v javnosti oblikovale pobude in zahteve po razmislekih in spremembah v javnih šolah. Zato zadnja medijsko odmevna peticija staršev, ki je naletela na velik odziv javnosti, ne glede na to, da predlogi v njej niso strokovno preiščeni in argumentirani, jasno opozarja, da obstaja velik in raznoliki interes za širšo javno diskusijo o relevantnih šolskih vprašanjih.

V zadnjem času smo sicer priča napovedim, da bo šolska politika poskrbela za novo belo knjigo: glede na izkušnje s prejšnjo pa ni neupravičena bojazen, da bo nastal papirnati tiger, ki bo trenutni šolski politiki omogočil, da brez posebnih pretresov in iskanja rešitev preživi do naslednjih volitev. Seveda ni nujno, da bo temu tako, a bi za to morali biti zagotovljeni nekateri pogoji: za začetek bi veljalo vzeti iz predala *Belo knjigo* iz leta 2011 in jo uporabiti kot izhodišče za temeljito strokovno in javno razpravo o rešitvah, ki jih je stroka v njej predlagala. Ne zato, ker smo prepričani, da je kar ustrezna osnova za spreminjanje sistema, temveč zato, da ne začnemo vedno znova, saj je bil v času njenega nastajanja opravljen strokovni premislek o ključnih problemih vzgojno-izobraževalnega sistema, o rešitvah, ki jih predlaga, pa ni bila opravljena zadostna in široka javna razprava, čeprav je bilo v njo vložena precej časa, truda in zelo verjetno tudi finančnih sredstev. Opraviti pa velja tudi razpravo o vidikih kakovosti učnega procesa, ki poteka v šolah in neposredno zadeva tako učence kot tudi učitelje in starše ter njihovo medsebojno sodelovanje. Šele nato bo mogoče legitimno sprejeti odločitev, ali se je zares potrebno lotiti priprave povsem nove strateške zasnove, pri čemer bi morale stroke presoditi, katere sistemske anomalije terjajo sistemske spremembe, s katerimi ne moremo več odlašati nadaljnjih nekaj let. Ob tem pa mora šolska politika prevzeti nalogo, da preiščeno vodi proces medsebojne komunikacije in demokratične razprave med vsemi, ki v tem procesu želijo in morajo sodelovati: učiteljev in učiteljic, svetovalnih delavcev in delavk, sistemskih strokovnjakov in strokovnjakinj, staršev in druge javnosti.

*izr. prof. dr. Klara Skubic Ermenec,
predsednica Zveze društev pedagoških delavcev Slovenije*

*izr. prof. dr. Nives Ličen,
predstojnica Oddelka za pedagogiko in andragogiko
Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani*

*red. prof. dr. Roman Kuhar,
dekan Filozofske fakultete UL*

*dr. Igor Ž. Žagar,
znanstveni svetnik, direktor Pedagoškega inštituta*

*red. prof. dr. Edvard Protner,
predstojnik Oddelka za pedagogiko
Filozofske fakultete Univerze v Mariboru*

*Metka Zorec,
predsednica Učiteljskega združenja Slovenije*

*red. prof. dr. Robi Kroflič,
predsednik Slovenskega društva pedagogov*